

Kokkuvõtte teemal: Tendentsid mesinduse arengutes Eestis ja mujal maailmas

Aeg ja koht: Vabariiklik mesinike teabepäev Padisel 23.07.2011.a.

Lektor: Aleksander Kilk, lektorileping PR-7-1.3-21

Mesinikud tunnevad mesindusest rõõmu ja rahulolu siis, kui mesilastel läheb hästi ja nad toovad mesinikule palju hea kvaliteediga mett. Edu saavutamiseks rõhutavad kogunud mesinikud praktilises mesinduses kolme kõige tähtsamat tegurit:

- tugevad ja terved heade tõuomadustega mesilaspered,
- hea mesilaste korjemaa ja sobivad looduslikud tingimused,
- tark ja ettevõtlik mesinik, kes mesilaste tegemistele kaasa aitab ning neile arenguks ja meekorjeks võimalikud soodsad tingimused loob.

Need on kolm võtit, mis aitavad meekraanid lahti keerata. Eriti tähtsaks tuleb hinnata mesiniku ja mesilasperede rolli ning nende hea koostöö sünergiat. Ja paraku ei lähe mesindus enam nii hästi, kui ka üks neist kolmest tingimusest pole täidetud.

Eesti mesinduse jooksva olukorra hindamist alustagem mesilastest – kuidas neil läheb? Veel neli kuud tagasi olime oma mesilaste elu ja tervise pärast mures ja teadmatuses – kuidas neil paksu lumekatte peidus läheb? Aprillis, kui lumi lõpuks taandus ja tarud lumest välja sulasid, saabus tõehetk. Osutus, et kahjuks oli pikk talv kohati mesilastele kurja teinud ja mõned mesilad olid karmilt kannatada saanud. Mesilasperede talvine hukkumine ulatus tänavu Eestis keskmiselt 20% lähistele. Kuid mõneski mesilas valitses kevadel surmavaikus ja see oli karm katsumus mesinikele.

Tavalisest suuremate talvekadude üks põhjusi oli ilmselt 2010.a. aasta väga hea meesaak, mis ühelt poolt kurnas mesilasperesid ja teiselt poolt ei jätnud sageli kärkele mesilasemadele piisavalt munemisruumi. Selle tõttu koorus vähem noori talvemesilasi, vanad mesilased surid juba hilissügisel ja talvituma jäi tarusse kriitiliselt vähe mesilasi. Pika talve tõttu enamus sellistest nõrkadest peredest hukkus kevadeks.

Siit mõte käesolevale 2011.a. suvele – üsna hea meesaagi tõttu on mesilates samasugune risk, et emadele pole jäänud piisavalt munemisruumi. Tuleks juba nüüd kontrollida olukorda pesaruumis ja vajadust mööda lisada kargi, et mesilaspered kasvataks piisavalt talvemesilasi ja läheksid talvituma tugevate ja tervetena.

Mesilasperede talvekadude üks olulisi põhjusi on ka varroatoos, mida mesinik pole suutnud või osanud ohjeldada ja õigeaegselt ravida. Varroatoosiga kaasnevad sageli ka viirushaigused. Taas on mitmetes mesilates endast märku andmas ameerika haudmemädanik, mida tuleb lugeda kõige ohtlikumaks mesilastaudiks meie piirkonnas. Paaril eelmisel aasta olid meeproovidest tehtud analüüsid ameerika haudmemädaniku suhtes negatiivsed. Kuid käesoleva suve 30 meeproovist andsid 5 proovi positiivse reaktsiooni, mis näitab ameerika haudmemädaniku eoste olemasolu mesilasperedes. Eoste leidmine annab hoiatava signaali ka võimaliku kliinilise haigusjuhtumi või selle tekkeohtu kohta. Kas ameerika haudmemädanik on taas levimas ja kuidas me suudame seda kurja tõbe tõrjuda – see on nii mesinike kui Eesti veterinaarsüsteemi võimekuse küsimus.

Viimastel aastatel on kogu maailmas palju kõneainet ja ka muret põhjustanud mesilasperede tavalisest suurem suremus ja kohatine mesilasperede arvukuse kriitiline vähenemine. USA-s 2006.a. sügisel esmakordselt ilmnenud mesilasperede massilist hukkumist täheldatakse järjest rohkem ka mujal maailmas. Põhja-Ameerikas on see nähtus võtnud kohati mesilasperede kollapsi (CCD) vormi, kus paljud tugevad mesilaspered hääbuvad ka suvel. Mesilasperede hukkumise monitooringuks ja põhjuste uurimiseks on moodustunud

rahvusvahelise koostööprojekti alusel COLOSS-võrgustik (Prevention of honey bee COlony LOSSes). Käesoleval ajal on COLOSS-liikmeskonnas 246 teadlast 54 riigist.

USA mesindusajakirja American Bee Journal ABJ maikuu numbris on teade selle kohta, et ÜRO Keskkonnaprogrammi raames on hiljuti avaldatud COLOSS-uuringute raport "Globaalsed mesilaste tervisehäiringud ja ohud putuktolmeldajatele". Aruanne rõhutab, et seni peamiselt meedia kaudu tõstatatud ja levinud hirmud mesilasperede suurenenud hukkumise kohta on tänaseks juurde saanud usaldusväärseid vaatlusandmeid, mis kinnitavad mesilaskadude suurenemist lisaks Põhja-Ameerikale ka Euroopas ja Aasias.

Mesilasperede hukkumise võimalike põhjustena käsitletakse eelkõige mesilashaiguste, kahjurite ja inimtegevuse mõju. Kuid sellele lisanduvad ka võimalikud kliimamuutuste ja elektromagnetkiirguste mõjud. Otsestest inimõjudest on kindlasti peamiselt kohal kemikaalide toime nii taimekaitsevahendite kui mesilashaiguste ravimite kaudu. Kahtlustatakse ka GMO-taimede nektari ja eriti õietolmu mõju mesilasperede tervisele, kuid selle kohta puuduvad esialgu kindlad teaduslikud tõendid. Mesilasperede stressi tekitavate inimõjude hulka kuuluvad kuulub kahtlemata ka mesilaste transport pikkade vahemaade taha, samuti mõningate monokultuursete taimeliikide tolmeldamisteenuse korral mesilaste ühekülgsest vaene toidulaud.

Teadlaste arvamused mesilasperede suurenenud hukkumise põhjuste tähtsuse järjekorra osas on mõnevõrra varieeruvad. Kuid ühel meelil ollakse selles, et mesilaste haigused ja kahjurid tekitavad kõige suuremat otsest muret. Eriti tugevaks hinnatakse varroatoosi ja sellega kaasnevate viirushaiguste mõju, mis võivad põhjustada mesilasperede hääbumist. Näiteks Austraalia mesilastes pole varroatoos tänaseks veel levinud ja sealsetes mesilastes pole ka täheldatud mesilasperede suurenenud hukkumist.

Kuna mesilasperede hukkumist võivad tekitada vähemalt 10-12 erinevat põhjust, siis ei oska teadlased seni veel pakkuda probleemile ühtset lahendust. Kindlasti on tähtis mesilashaiguste, eriti varroatoosi mõju vähendamine, kasutades selleks uudseid ravivõtteid, bioloogilisi meetodeid ja aretades haiguskindlaid mesilasliini. Kuid oluline on ka see, et tuleks tagada mesilastele rikkalik ja mitmekülgne korjema ja vähendada mesilaste stressi või kahjustamist pestitsiidide kaudu. Mesinike tarkus ja õige käitumine mesilasperede turvalise, tervisliku ja stressivaba elukeskkonna tagamisel on ja jääb väga oluliseks.

Kas kollapsilaadsed nähtused ehk mesilasperede hukkumised seletamatutel asjaoludel esinevad ka Eesti mesilastes? Suurem osa selliseid juhtumeid, kus mesinik ise mesilasperede hukkumise põhjusi ei oska näha, on siiski seletatavad peamiselt varroatoosi ja viirushaiguste peresid nõrgestava varjatud toime kaudu. Samas üks väga kogenud mesinik jutustas 2010.a. sügisest loo, kus mitu mesilasperet nõrgenesid ja hääbusid näiliselt põhjuseta augustis ja septembris. Nende perede varroatoositase oli korraliku raviga alla surutud. Mesilasemad küll munesid korralikult, kuid hauet kaanetati vähe – vaglad ja isegi munad visati tarust välja. Mesinik ise oskab kahtlustada vaid pikaajalise toimega taimekaitsevahendite jääkide järelmõju õietolmu (suira) ja/või mee kaudu. Need küsimused vajaks ka Eestis täiendavat uurimist.

Mesilasperede suurenenud hukkumine kogu maailmas on omal kombel mesindusele kasuks tulnud – mesinduse probleemidest on hakatud järjest rohkem ja valjuhäälselt rääkima valitsuste tasemel nii Euroopa Liidus kui mujal maailmas. Olgu siin nimetatud mõned viimase aja olulisemad sündmused ja algatused selles valdkonnas:

- Novembris 2010 võtab Euroopa Parlament vastu resolutsiooni mesinduse olukorrast ja tõstatab vajalikud sammud olukorra parandamiseks;
- 6. detsembril 2010.a. esitab Euroopa Komisjon pöördumise Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu poole mesilaste tervise probleemide teemal;

- Jaanuarist kuni aprillini 2011.a. toimub mesilaste tervise probleemide teemal arutelu ja lahenduste otsimine Euroopa Komisjoni töörühmades, mis kandub edasi liikmesriikide ministriumide tasemele;
- COPA-COGECA mesinduse töörühm koostab 2011.a. märtsis pöördumise mesinduse olukorra ja mesilaste tervise probleemide kohta Euroopa Komisjonile, Parlamendile ja Nõukogule;
- Euroopa Parlamendis koostatakse juunis 2011.a. aruanne mesinduse olukorrast ja mesilaste tervisest, tehes ettepanekuid nende probleemide lahendamiseks;
- Kuna taimekaitsevahendite ebamõistlik või väär kasutamine on mesinduse jaoks üheks suuremaks riskiks, siis on järjest enam räägitud nende küsimuste täpsema ja rangema reguleerimise vajadusest. Seoses üha uute ja aina tugevamatoimeliste keemiliste taimekaitsevahendite väljatöötamisega ja kasutuselevõtuga nõutakse Euroopa Liidu tasemel kõigi taimekaitsevahendite keskkonnariskide hindamist. Sealjuures tuleb ninnata nende ainete mõju mesilastele ja mesilasperedele, samuti looduslikele putuktolmeldajatele (kimalased jt.). Rõhutatakse vajadust taimekaitsevahendite talutava kasutamise reeglite ja heade tavade väljatöötamiseks EL liikmesriikides tähtajaga 12 detsember 2012.a.
- Ka Eesti põllumajandusministeeriumis on tärganud huvi ja toimumas teatud arengud mesilashaiguste tõrje ja vastava veterinaarse võimekuse arendamise eesmärkidel. EML omalt poolt on valmis selles arendustöös osalema, pakkudes eelkõige välja mesilashaiguste tõrje asjatundjate võrgustiku väljaarendamist vastava täiendõppe saanud kogenud mesinike baasil.

Kokkuvõte – mesinduse edukuse võti on eelkõige mesiniku käes ja sõltub suuresti tema tarkusest. Kuid riik ja seaduseandjad peavad omalt poolt kaasa aitama ning looma mesinduse püsimiseks ja arenguks võimalikult soodsad tingimused. Eesti mesinduse olukorda võime praegu hinnata rahuldavaks. Kuid edasiseks arenguks vajame mesinike ühisrinnet ja senisest tugevamat koostööd vastavate riiklike ametkondadega.